

Samenvatting

tussentijdse evaluatie

Het Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024 zet de lijnen uit voor het geletterdheidsbeleid in Vlaanderen. Om de uitvoering van dit Plan in kaart te brengen, werkten we een monitoringsysteem uit waarbij we cijfers verzamelen op drie niveaus. Elke strategische doelstelling werd door de Vlaamse Regering gekoppeld aan (inter)nationale streefcijfers (niveau 1). Deze cijfers worden aangevuld door Vlaamse data over het volwassenenonderwijs (uit de Da Vinci-databank) gerapporteerd door het departement Onderwijs en Vorming (niveau 2). Samen met de partners van het Strategisch Plan werden alle acties en engagementen vertaald in indicatoren waarvoor zij input aanleveren (niveau 3). Deze monitoring gebeurt driemaal tijdens de looptijd van het Plan: de nulmeting (2018), de tussentijdse evaluatie (2021) en de eindevaluatie (2024). Dit rapport geeft de tussentijdse evaluatie weer.

Niveau 1 – Streefcijfers

Bij de goedkeuring van het Strategisch Plan Geletterdheid op 15 september 2017 werden 4 strategische doelstellingen van het plan gekoppeld aan de resultaten van nationale en internationale vergelijkende onderzoeken. Verontrustend is dat de resultaten van deze onderzoeken doorheen de tijd een dalende trend vertonen of in het beste geval stagneren.

Uit de PISA-resultaten van 2018 blijkt bijvoorbeeld dat de groep van 15-jarigen die het minimaal verwachte niveau niet bereikt, toeneemt (voor wat betreft lezen en wetenschappelijke geletterdheid) of constant blijft (voor wiskunde). De invloed van het thuismilieu (socio-economische achtergrond) op de prestaties van deze jongeren is toegenomen i.p.v. afgenomen, en stijgt ver boven het OESO-gemiddelde.

Een voorzichtig positief punt is dat in het schooljaar 2019-2020 het aantal vroegtijdige schoolverlaters in Vlaanderen is gedaald tot 9,4 procent van de leerlingen in het secundair onderwijs.

Het aandeel personen onder de armoededrempel bleef de afgelopen jaren vrij stabiel en schommelde sinds 2004 steeds tussen 9% en 11% van de bevolking (9% komt overeen met ongeveer 610.000 personen). We zijn dus niet dichterbij het vooropgestelde streefcijfer van 430 000 personen met een huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel.

Deze cijfers tonen in elk geval aan dat er nog meer, nog sterker en meer structureel moet ingezet worden op het werken aan geletterdheid in Vlaanderen.

Niveau 2 – Vlaamse data over het volwassenenonderwijs

Het aantal unieke cursisten in een opleiding van **de basiseducatie** zat in een stijgende lijn tijdens de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 tot een maximaal aantal van 64.498 cursisten. In het schooljaar 2018-2019 is het aantal quasi constant gebleven, maar in het corona-schooljaar 2019-2020 is het sterk gezakt tot 55.088 cursisten. Deze enorme daling tijdens het schooljaar 2019-2020 is bijna niet voelbaar geweest in de leergebieden 'Alfabetisering Nederlands Tweede Taal' en 'Wiskunde'.

Verder kunnen we vaststellen dat het aantal cursisten in **de geletterdheidsmodules van de CVO's** is blijven toenemen tot 2804 cursisten in het schooljaar 2019-2020. Daarmee is het aantal op vier schooljaren tijd meer dan verdubbeld.

Als we kijken naar **de werksituatie** van de cursisten **basiseducatie** dan stellen we vast dat meer dan de helft (56% in 2019-2020) van de ingeschrevenen aangeeft dat ze niet aan het werk zijn op het moment van de inschrijving. Iets meer dan 17% gaf aan werkzoekend te zijn in het schooljaar 2016-2017. Dit percentage daalt licht naar 15% voor het schooljaar 2019-2020. Ongeveer één op tien van de cursisten was werknemer op het moment van de inschrijving. Dit aandeel blijft tamelijk constant.

De **werksituatie** van de ingeschrevenen voor **een geletterdheidsmodule in een CVO** volgt een ander patroon: in 2016-2017 is ongeveer 1/3 van de ingeschrevenen werkzoekend. Dit aantal daalt naar 20% voor het schooljaar 2019-2020. Het aantal ingeschrevenen die werknemer zijn, bedroeg 16% en dit percentage daalt lichtjes tot ongeveer 13%. Opvallend is dat ook heel wat leerlingen secundair onderwijs en hoger onderwijs zich inschrijven voor een geletterdheidsmodule.

In **de basiseducatie** gaf één ingeschrevene op vijf (20,75%) aan **een leefloon** te ontvangen, voor het schooljaar 2016-2017. In het schooljaar 2019-2020 is dit aandeel gestegen naar bijna één ingeschrevene op vier (24,72%).

Bij **de geletterdheidsmodules in het volwassenenonderwijs** ontving slechts 6,26% van de ingeschrevenen **een leefloon** in het schooljaar 2016-2017. Dit aantal is verder toegenomen en bedroeg 13,56% van de inschrijvingen in het schooljaar 2019-2020.

Het aantal cursisten in **een ICT-opleiding** van de basiseducatie bedroeg in de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 meer dan 10.000 en bleef over de 2 schooljaren quasi constant. In het schooljaar 2018-2019 stellen we een lichte daling vast. Deze daling zet zich verder in het schooljaar 2019-2020 tot 8019 cursisten, en volgt de dalende trend van het totaal aantal cursisten ten gevolge van de coronacrisis.

Niveau 3 – Acties en engagementen van de partners

Door het samenspel van talrijke factoren is het heel moeilijk om causale verbanden in kaart te brengen tussen de acties en engagementen die in het kader van het Plan Geletterdheid worden genomen en de cijfers die worden gerapporteerd. Het deel over de acties en engagementen geeft wel

informatie over de frequentie van de acties. Het geeft ook inzicht in de aard van de acties die de partners doorheen de jaren genomen hebben.

Verder heeft de coronapandemie een onmiskenbare invloed gehad op de geletterdheidsacties van onze partners, zowel in positieve als in negatieve zin. De acties m.b.t. digitale geletterdheid zitten in de lift. Meer dan ooit zetten overheden en werkveld in op toestellen en kwalitatieve internettoegang voor elke burger. Ook het belang van digitale geletterdheidscompetenties wordt meer dan ooit naar waarde geschat. Misschien is dit wel het belangrijkste positieve effect van deze wereldwijde gezondheids crisis. Toch heeft net deze crisis de meest kwetsbaren het hardst getroffen. Een doelgroep waarvoor persoonlijk contact net dé manier is om hen te bereiken. In het rapport lees je dat de coronacrisis heel wat geplande geletterdheids- en professionaliseringsinitiatieven on hold heeft gezet of tot annuleringen heeft geleid. Zo spreken de cijfers, m.b.t. deelname aan volwassenenonderwijs (zie hoger), boekdelen. Toch willen we de creativiteit en het doorzettingsvermogen van onze partners onderstrepen. Op allerhande manieren hebben ze geprobeerd om het contact met de meest kwetsbare doelgroepen, niet (volledig) te verliezen.

De **eerste strategische doelstelling** focust op **jongeren**. De partners die binnen deze strategische doelstelling aan zet zijn, situeren zich allen binnen het beleidsdomein Onderwijs. De pedagogische begeleidingsdiensten, de lerarenopleidingen en de onderwijsinspectie nemen hier de belangrijkste taken op. De invoering van de nieuwe eindtermen basisgeletterdheid in het secundair onderwijs lijkt daarvoor de belangrijkste drijfveer te zijn. Vanuit het Plan Geletterdheid zetten we initiatieven op die complementair zijn aan deze inspanningen. Dit gebeurt zeer concreet met de lerarenopleidingen en de onderwijsinspectie. We exploreren de mogelijkheden op dit vlak nog verder, ook met de andere partners.

De **tweede strategische doelstelling** richt zich op (groot)**ouders** met jonge kinderen. Binnen deze doelstelling kunnen we rekenen op het waardevolle engagement van een aantal onderwijspartners (de ouderkoepels, de pedagogische begeleidingsdiensten, de CLB's, Ligo) en een aantal actoren binnen het beleidsdomein Welzijn (Agentschap Opgroeien, Netwerk tegen Armoede, Welzijnsschakels, Gezinsbond, Saamo, etc.). De samenwerking tussen deze actoren heeft ervoor gezorgd dat het bewustzijn rond het belang van voldoende geletterdheidscompetenties bij ouders is toegenomen. Acties die hieraan tegemoet komen zijn bijvoorbeeld de Week van de Geletterdheid rond het thema ouders en een leermodule 'Geletterdheid' voor professionals in de gezinsondersteuning en de kinderopvang. Ook het geletterdheidsaanbod op maat van ouders is toegenomen (Samenwerkingen Ligo en scholen van het leerplichtonderwijs, themapakketten voor laaggeletterde ouders,...).

Werkenden en **werkzoekenden** zijn de doelgroep van de **derde strategische doelstelling**. In functie van **werkzoekenden** is de VDAB de belangrijkste partner: opvallend is dat de samenwerkingen tussen Ligo en de VDAB gestegen zijn, en daarmee ook het aantal werkzoekende cursisten die (met een aanbod) worden bereikt. De VDAB zet ook specifiek in op het versterken van digitale geletterdheid. Ten slotte maakt de VDAB verder werk van het sensibiliseren en informeren van de eigen medewerkers (online leermodule, Week van de Geletterdheid,...). Wat de **werkenden** betreft, is de aandacht voor geletterdheid doorheen de jaren een verworven thema geworden binnen de sectorconvenants van de Vlaamse Overheid met de verschillende beroepssectoren. Dit vertaalt zich o.a. in vragen van werkgevers aan Ligo naar werken aan geletterdheid op de werkvloer. In functie van werknemers bij de lokale besturen werden in overleg tussen Ligo en VVSG verdere stappen gezet in het aanbod van educatieve bouwstenen (i.e. een aanbod van Ligo op maat van de lokale besturen).

Voor het aanbod aan werkgevers stoot het volwassenenonderwijs wel op de grenzen van het financieringsdecreet waaraan ze gebonden zijn.

De welzijnspartners in het kader van het armoedebestrijdingsbeleid (Netwerk tegen armoede, Welzijnsschakels, Saamo, LEVL, ...) zijn ook actief in functie van het behalen van **strategische doelstelling 4** die gericht is op **mensen in (kans)armoede**. Zij zetten in op geletterdheid, zowel op het verhogen van een geletterdheidsaanbod voor mensen in armoede (Samenwerkingen met Ligo, vormingsfonds van de Welzijnsschakels, ...) als sensibilisering rond geletterdheid van de eigen medewerkers (Week van de Geletterdheid, magazine Weliswaar,...). Op die manier wordt ook de afstemming gewaarborgd met het Vlaams Actieplan voor Armoedebestrijding. De coronacrisis heeft net deze doelgroep het hardst getroffen, aangezien zij het meest gebaat zijn met een face-to-face-aanpak.

De **vijfde strategische doelstelling** van het Plan beklemtoont de **digitale geletterdheidsnoden**. Door de coronacrisis kwam digitale geletterdheid plots boven op de politieke agenda te staan gekoppeld aan tal van middelen en actieplannen binnen de verschillende Vlaamse bevoegdheden. Sommige partners zagen door de bomen het bos niet meer. Het was en is de verdienste van het Plan Geletterdheid, in samenwerking met belangrijke partners als Mediawijs en VVSG, om te informeren over en de afstemming te realiseren tussen de verschillende initiatieven. E-inclusie was ook het thema van de campagne Week van de Geletterdheid zowel in 2020 als in 2021. Daarbij richtten we ons naar lokale besturen en ondersteunden we hen in het ontwikkelen van een E-inclusiebeleid.

Binnen **de overkoepelende acties** richt het Plan zich onder meer op **cursisten van het volwassenenonderwijs**. Uiteraard gaat het hier in de eerste plaats over laaggeletterde cursisten die een opleiding volgen bij Ligo, de centra voor basiseducatie, maar ook cursisten met geletterdheidsnoden die in een centrum voor volwassenenonderwijs les volgen zijn een belangrijke doelgroep. Het beleid met betrekking tot volwassenenonderwijs kreeg een nieuwe impuls in de visienota Edusprong binnen het relanceplan "Vlaamse veerkracht". Vanuit de partners van het plan geletterdheid werd complementair aan de maatregelen uit die visienota gewerkt, waarbij er vooral werd ingezet op professionaliseringsacties en het ter beschikking stellen van leermiddelen.

Verder zetten we ons samen met de Agentschappen van Integratie en Inburgering blijvend in voor de geletterdheidsnoden van **mensen met een migratieachtergrond**.

Ten slotte houden we de vinger aan de pols wat betreft het wetenschappelijk **onderzoek** over geletterdheid en informeren we de partners hierover.